

POZNAŃSKIE
AKADEMICKIE
SEMINARIA
ARCHEOLOGICZNE

Zapraszamy na wykład:

dr Jakub Sawicki

Institute of Archaeology, Czech Academy of Sciences

**Archeologia Średniowiecznej
Popkultury.
Kultura materialna
jako środek komunikacji
społecznej w Europie
środkowo-wschodniej (XIII-XVw.)**

3 marca 2026 roku, godz. 16:30,

Sala 1.63 (Dziekańska), Collegium Historicum,
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7, 61-614 Poznań

Abstrakt

Zagadnienie tzw. komunikacji społecznej w średniowieczu od dawna analizowane jest przede wszystkim przez historyków i stanowi użyteczne narzędzie do opisu oraz zrozumienia szeroko pojętych relacji społecznych. Przyjmuje się, że piśmienność pozostawała w dużej mierze domeną elit, natomiast wśród większości społeczeństwa dominował przekaz ustny i wizualny. Mimo to masowo dostępna kultura materialna, znana z wykopalisk archeologicznych, wciąż nie została w tym kontekście należycie omówiona.

W XIII wieku nastąpił dynamiczny rozwój wielu gałęzi wytwórczości, co dobrze widać również w materiale archeologicznym. Na przykład, wyraźne przemiany dotyczą metod produkcji metalowych akcesoriów stroju (sprzączek, zapinek, guzików itp.). Wprowadzenie składanych (kompozytowych) form odlewniczych, w połączeniu z rozwojem technik plastycznej obróbki metalu, umożliwiło znaczące zwiększenie skali produkcji. Na podstawie odkrytego paryskiego warsztatu z XIV w. szacuje się, miesięcznie produkowano około 10 000 sprzączek i innych elementów ozdobnych pasa. Gwałtowny przyrost liczby akcesoriów stroju, wraz z pojawieniem się wcześniej nieznanych typów, a także specyficznych detali i rozwiązań konstrukcyjnych, jest czytelny w materiale archeologicznym nie tylko z obszaru Europy Środkowo-Wschodniej. Równolegle obserwujemy rozwój nowych form zdobniczych: obok motywów roślinnych i geometrycznych upowszechniają się przedstawienia inspirowane heraldyką, a nawet wątki literackie i biblijne.

Można zatem zasugerować, że przedmioty te zaczynają funkcjonować jako nośniki swoistych „średniowiecznych memów” – w sensie zaproponowanym przez Richarda Dawkins’a w książce *The Selfish Gene*. Akcesoria stroju, jak i inne obiekty obdarzone czytelną treścią, zyskują rangę narzędzi komunikacji społecznej i współtworzą specyficzną „kulturę popularną” epoki, konsumowaną nie tylko przez elity, lecz także przez mieszkańców miast i wsi.

W tej prezentacji spróbuję pokazać, w jaki sposób dane z wykopalisk archeologicznych, źródeł pisanych oraz ikonografii pozwalają śledzić wpływ zmian technologicznych na kształtowanie się kultury popularnej w średniowieczu.